

سبک زندگی برپرده تهره‌ای

احمد صبریان

نمایی از فیلم «یه حبه قند»

فاصله گرفتن سینما از الگوهای زندگی ایرانی - اسلامی و گرایش ناخواسته این هنر - صنعت به مقوله تجمل گرایی، از موضوعاتی است که این رسانه را در ارتباط با مخاطب با مشکلاتی روبه‌رو کرده است. بیانات رهبر فرزانه انقلاب درباره لزوم تبیین سبک زندگی، در برگیرنده نکات ارزنده‌ای برای فعالان بخش‌های مختلف و به خصوص هنرمندان و متولیان فرهنگی است. ایشان در جمع پرشور هزاران نفر از دانشجویان، دانش‌آموزان و دیگر جوانان خراسان شمالی (۲۳ مهر ۱۳۹۱)، در تشریح مفهوم سبک زندگی به موضوعاتی نظیر خانواده، توجه به کیفیت در تولیدات داخلی، از دواج، نوع مسکن، نوع لباس، وجدان کاری و انضباط، الگوی مصرف، خردورزی، حفظ کرامت و عزت خانوادگی، پایبندی به ایمان و ارزش‌های اخلاقی، پرهیز از سطحی‌گرایی، حقوق متقابل زن و شوهر و فرزندان در خانواده، ساعات کار مفید در ادارات، کسب و کار، رفتارهای فردی و اجتماعی در محیط‌های مختلف، طراحی لباس‌ها و معماری شهرها، حقوق افراد در رسانه‌ها، فرهنگ کار جمعی، حقوق متقابل در روابط اجتماعی، انضباط در فرهنگ رانندگی، فرهنگ آوارتمان نشینی، تفریح سالم، راستگویی در مراودات روزانه، رواج دروغ در جامعه، پر خاشگری و آوارنبرداری هادر روابط اجتماعی، قانون‌گریزی، طلاق و آسیب‌شناسی آن، ربا، رعایت مصرف‌گرایی و تقلید از سبک و سلوک زندگی غربی اشاره کردند. رهبر انقلاب اسلامی با اشاره به سوء استفاده گسترده غرب از ابزار هنر به ویژه هنرهای نمایشی و سینما تصریح کردند: «سیاستمداران غربی با استفاده از این روش، به دنبال سلیقه‌سازی و ترویج سبک زندگی غربی در جوامع دیگر هستند. آن‌ها در پروژه‌هایی تعریف شده و با استفاده از جامعه‌شناسان، روان‌شناسان و مورخان، نقاط ضعف ملت‌ها به ویژه ملت‌های اسلامی را بررسی می‌کنند و با شناخت راه‌های تسلط بر آن‌ها، ساخت فیلم‌های خاصی را به فیلم‌سازان سفارش می‌دهند که در این زمینه همه مسئولان و مردم باید از فرهنگ اصیل خود و کشور مراقبت کنند.»

نقش سینما در آسیب‌شناسی سبک زندگی

دقت در کلام رهبری پرسش‌هایی را به ذهن متبادر می‌کند و آن این که سبک زندگی در عرصه سینما تا چه حد بر اساس مولفه‌های ایرانی - اسلامی تبیین شده است؟ سینما در سال‌های اخیر در این زمینه چه نقشی ایفا کرده و در کدام بخش‌ها برای تعالی زندگی ایرانی به جای ارائه الگوهای غربی، به سمت الگوسازی ملی گام برداشته است؟ بسیاری از منتقدان و کارشناسان معتقدند که سینما به سبب جذابیت و تاثیرگذاری فراوان بر مخاطبان، این ظرفیت را دارد که سبک زندگی اصیل

ایرانی - اسلامی را به دور از شعارزدگی و در قالب روایتی داستانی ارائه کند. البته در این راستا لزوم بهره‌گیری از نظرات مشاوران، کارشناسان فرهنگی، اجتماعی و دینی برای تبیین مولفه‌های زندگی ایرانی - اسلامی ضروری است چرا که فیلم‌سازان را برای طی مسیر صحیح یاری می‌کند.

سبک زندگی با همه موضوعاتی در ارتباط است که متن زندگی انسان را در جامعه معاصر شکل می‌دهد. به همین سبب سینما اگر می‌خواهد برخی مخاطبان قهر کرده را با خودآشتی دهد باید نگرشها، شیوه‌های زندگی، رسوم، عادات و ارتباطات اجتماعی را آسیب‌شناسی و آکاوی کند. متأسفانه در سینمای چند دهه اخیر در بیشتر فیلم‌ها، زندگی طبقه مرفه شهری و ویژگی‌های خاص زندگی این قشر از جامعه به تصویر کشیده شده و نحوه زندگی جامعه سنتی، قشر متوسط و کم‌برخوردار چندان مورد توجه فیلم‌سازان قرار نگرفته است. در حالی که توجه به ساخت این گونه آثار به لحاظ نمایش نوع پوشش، طراحی منازل، نوع وسایل نقلیه، ارتباطات اجتماعی، نحوه برخورد افراد در مواجهه با مشکلات، شیوه رفتار با اعضای خانواده، میزان پایبندی به ارزش‌های اخلاقی، تحکیم روابط خانواده، امکانات زندگی، هنجارهای اجتماعی و... می‌تواند الگوهایی مناسب را در زمینه تبیین سبک زندگی به مخاطبان ارائه کند. بایسته و شایسته است که سینما با توجه به توانمندی‌هایش با ساخت و نمایش فیلم‌های تاثیرگذار و مردم‌پسند، به اصلاح و بهبود برخی سبک‌های زندگی بپردازد. بالطبع این مهم نیازمند پیش‌بینی ساز و کارهای لازم است تا بتوان تاثیر آن را در طولانی مدت در سطح جامعه مشاهده کرد.

ضرورت همخوانی آثار سینمایی با سبک زندگی

با توجه به اهمیتی که اسلام برای سبک زندگی قائل است تاثیر رسانه‌های دیداری از جمله سینما در ایجاد دیدگاه‌ها، نگرش‌ها و رفتارهای افراد جامعه غیر قابل انکار است. بی تردید در داشتن بسیاری از اقشار جامعه از سبک زندگی نیز به واسطه تماشای فیلم‌های متفاوت در گونه‌های متنوع سینمایی از جمله معنا، گرا، طنز، کمدی، اجتماعی، کودک و نوجوان، دینی، اکشن و حادثه‌ای، جنگی و دفاع مقدس، سیاسی، ملودرام، عرفانی، فلسفی و... شکل می‌گیرد. با توجه به محبوبیت، جذابیت و تاثیرگذاری فردی و اجتماعی رسانه فراگیری همچون سینما، این رسانه در معرفی و ترویج سبک زندگی ایرانی - اسلامی، تعالی اخلاق، اشاعه آموزه‌های دینی و فراهم آوردن بستر مناسبی برای الگوسازی میان اقشار مختلف جامعه نقش بسزایی دارد. اکنون زمان آن رسیده است که سینما با ارائه پیام‌های اخلاقی، توجه به ارزش‌های دینی، ایجاد امیدواری، آگاهی بخشی، توجه به استحکام کانون خانواده، تاکید بر احترام متقابل والدین و

فرزندان، ایجاد شور، نشاط، شادی و امید، پرهیز از سطحی نگری و... به تولید آثاری از این قبیل رو آورد. اگر چه نمی‌توان از این حقیقت چشم‌پوشید که سینمای ایران تا کنون در برخی تولیداتش کم و بیش به چنین مضامینی پرداخته است اما با در نظر گرفتن آثار سخیف و مبتذلی که هر از گاهی روانه سالن‌های سینمای کشور می‌شود، ضروری به نظر می‌رسد که کارگردانان فیلم‌نامه‌نویسان، تهیه‌کنندگان و سیاستگذاران سینمای کشور تا حد توان به تهیه، تولید و اکران آثاری که در ترویج سبک صحیح زندگی فرهنگ‌سازی می‌کنند اهتمام بیشتری داشته باشند. البته آنچه در این میان اهمیت فراوان دارد این است که این گونه فیلم‌ها باید برگرفته از زندگی مردم و همخوان با سبک زندگی ایرانی - اسلامی باشد. زیرا تجربه استقبال مردم از فیلم‌های اکران شده در طول سال‌های مختلف نیز حکایت از این حقیقت دارد که هر چه در این مسیر پیش‌رویم، مردم با سینما ارتباط بیشتری برقرار می‌کنند. بی‌شک هر گاه کارگردانان و فیلم‌نامه‌نویسان سینمای کشور در آثارشان به نحوه زندگی و دغدغه‌های بیشتر مردم نزدیک شده‌اند، مردم نیز از آثار آن‌ها استقبال بیشتری کرده‌اند.

نمایش توانمند چند شیوه از سبک زندگی در آثار سینمایی

سینمای ایران تا حد امکان و بنا به وسع خود تلاش کرده است فیلم‌هایی را در گونه‌های مختلف، تهیه کند تا مسیر را برای قضاوت همگان در خصوص سبک زندگی هموار سازد. از آنجا که این موضوع گسترده و وسیعی را در بر می‌گیرد، فیلم‌سازان و فیلم‌نامه‌نویسان در هر فیلم با تمرکز بر یک مضمون واحد به وجه مختلف سبک زندگی پرداخته‌اند. به همین سبب در اثری که مر بوط به سینمای اجتماعی است و تجمل‌گرایی را به عنوان یک سبک زندگی دستمایه قرار داده است می‌توان مولفه‌های مختلفی چون جدایی، اعتیاد، مهربانی، مهرورزی، خردگرایی، دروغ، نودوستی، شادی و... را توانمند سراغ گرفت. به عنوان مثال «مهمان مامان» درباره مهرجویی و «یه حبه قند» درباره کریمی رانمی توان در سیاهه فیلم‌هایی فهرست کرد که فقط از خانواده ایرانی، آیین و آداب سنتی، پایبندی به ارزش‌های اخلاقی و عاطفی به عنوان مولفه‌های سبک زندگی سخن به میان می‌آورند. زیرا در این دو فیلم جدای از این مولفه‌ها، بحران اخلاقی، کار گروهی، اعتیاد، مهمان‌نازی، نشاط، اندوه، امیدبخشی، آلودگی محیط زیست، گذشت، احترام به ارزش‌ها، خیال‌پردازی، درک متقابل، احترام به والدین، ارزش نهادن به سنت‌های اصیل ایرانی، نحوه معماری، همدلی، مهرورزی، تقابل سنت و مدرنیسم، نحوه پوشش، امانت‌داری، پایبندی به روابط خانوادگی و... نیز از دیگر نشانه‌های سبک